

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Навчально-науковий центр «Школа журналістики»

Кафедра журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
Іщенко Н.М.

_____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІНВЕСТИГАТИВНА ЖУРНАЛІСТИКА: МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Спеціальність 061 «Журналістика»

Розробник

Чепурний Я.М.

Завідувач кафедри журналістики

Тулузакова О.Г.

Гарант освітньої програми спеціальності 061 Журналістика

Фінклер Ю.Е.

Керівник навчально-наукового центра «Школа Журналістики»

Монахова Т.В.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Інвестигативна журналістика: методи та інструментарій	
Галузь знань	06 «Журналістика»	
Спеціальність	061 «Журналістика»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Журналістика»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	V	
Навчальний рік	5	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредитів / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	0	
	30 60	
Відсоток аудиторного навантаження	33%	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: дисципліна «Інвестигативна журналістика: методи та інструментарій» – ознайомлення студентів із історією, теорією та методологією проведення журналістського розслідування як синтетичного жанру аналітичної публіцистики, українською та зарубіжною практикою проведення інвестигативних журналістських досліджень, безпекою життєдіяльності під час роботи над журналістським розслідуванням, методами збирання та аналізу інформації, форматів подання журналістського матеріалу.

Завдання:

- дати студентам ґрунтовні знання щодо організації та проведення журналістських розслідувань;
- ознайомити з методами, алгоритмами та прийомами журналістського розслідування;
- сформувати навички планування журналістського розслідування, роботи з інформаторами, відкритими базами даних і документами;
- забезпечити розуміння значення та механізмів забезпечення особистої безпеки під час проведення журналістського розслідування.

Очікувані результати навчання:

У результаті вивчення дисципліни студент *має знати:*

- історію становлення та розвитку жанру журналістських розслідувань;
- специфіку журналістського розслідування в системі професійної діяльності;
- функції журналістського розслідування;
- методи та прийоми збору та аналізу інформації;

- методи роботи з інформаторами;
- жанрові особливості журналістського розслідування.

має вміти:

- застосувати знання в практичних ситуаціях;
- опанувати знання та розуміти предметну сферу й професійну діяльність;
- шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел;
- використовувати інформаційні та комунікаційні технології;

Програмні компетентності

Загальні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 4	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, до провадження безпечної діяльності
ЗК 5	Здатність ефективно працювати в команді та автономно.
ЗК 6	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності:

ФК 2	Здатність до пошуку актуальних тем, цікавих героїв та створення якісного інформаційного продукту.
ФК 6	Здатність бути критичним і самокритичним, здатність до постійного самовдосконалення.

Програмні результати навчання

ПРН 5	Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.
ПРН 6	Дотримуватися принципів і правил безпечної діяльності.
ПРН 11	Планувати та здійснювати ефективні медіадослідження.
ПРН 12	Здійснювати комунікацію з колегами, планувати та виконувати самостійну і командну роботу

3.1. Програма навчальної дисципліни

	Теми	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Журналістське розслідування як жанр.	3	6
2	Критерії інвестигативної журналістики.	3	6
3	Історія методів пошуку інформації.	3	6
4	Відправні пункти та приводи для розслідування. Хронологічна логіка роботи над ЖР.	3	6
5	Способи здійснення журналістського розслідування: відкрите розслідування, розслідування під прикриттям, класичне розслідування. Типи інформаторів, робота з ними.	3	6
6	Пошукові та реконструктивні способи розслідування. Схема організаційної структури журналістського розслідування.	3	6
7	Джерела інформації. Відкриті бази даних. Робота з документами. Фактчекінг і верифікація інформації.	3	6
8	Вимоги до експертів. Фахові сайти для полегшення роботи журналіста-розслідувача.	3	6
9	Від аналітики до композиції. Використання методів суспільних наук в інформаційній роботі.	3	6
10	Особливості роботи журналіста-розслідувача з міфами, чутками, чутливими темами.	3	6
		30	60

2.1. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1 (3 год.)	<p>Журналістське розслідування як жанр.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Загальні тенденції розвитку сучасного видавничого бізнесу в Україні та у світі; - Новітні тенденції в журналістиці України; - Формування редакційної політики видання; - Місце і роль журналістського розслідування в сучасній журналістиці; - З чого складається гарний журналіст; - Журналістське розслідування як вид контроверсійної журналістики. <p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Продумати десять тем для власного ймовірного журналістського розслідування. Скласти пояснювальну записку (обґрунтування) по кожній з тем; - Визначити поняття «дослідження» і «розслідування», визначити спільне й відмінне; - Знати обставини, які спонукали появу журналістського розслідування як жанр.
2 (3 год.)	<p>Критерії інвестигативної журналістики.</p> <ul style="list-style-type: none"> - На які запитання відповідає журналістське розслідування. Користь для суспільства від цього виду діяльності; - Розслідування по-українськи. Розслідування по-західному. Журналіст: інвестигейтор, розслідувач, слідчий; - Види журналістського розслідування;

	<p>- Межі жанру. Межі діяльності.</p> <p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Що таке журналістське розслідування, які його родові ознаки і специфіка? - До якої групи жанрів воно належить? - І чи жанр це взагалі, якщо в ході розслідування журналістові доводиться брати інтерв'ю, зіставляти й аналізувати факти, вибудовуючи власну концепцію явища, а також вести репортаж з місця подій? - Місце ЖР в системі публіцистичних жанрів; - Зарубіжні теоретики й практики мас медіа про завдання та новітні форми ЖР.
3 (3 год.)	<p>Історія методів пошуку інформації.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Підходи до теми; - Класифікація джерел інформації (загальна характеристика); - Фактор часу для процесу збирання інформації; - Фактор бюджету; - Планування роботи, виходячи з розподілу інформаторів за «колами»; - Елементи інших жанрів у майбутньому творі; - Світові журналістські спільноти (оглядово). <p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Етапи роботи журналіста з розслідування обраної проблеми; - Вимоги до інтерв'ю як до важливої складової в журналістському пошуку.
4 (3 год.)	<p>Відправні пункти та приводи для розслідування. Хронологічна логіка роботи над ЖР.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Робота з документацією. Контакти з джерелами інформації першого кола. <p>Опрацювання порядку зустрічей. Місце події. Архівація документів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Правила ведення блокноту. Диктофон, інша техніка для фіксації інформації; - Від дозволеного до неприпустимого. Етика під час збирання інформації. <p>Різниця між журналістами та тими, хто керується в своїй діяльності Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Перевірка інформації. Перевірка джерел інформації. <p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розробити власну форму фінансової звітності щодо реалізації видатків (фактичних витрат) на проведені розслідування; - Опрацювати Закон України «Про інформацію» - знати види інформації, проаналізувати власні можливості під час ведення розслідування: допустимі шляхи отримання інформації (межі власної наполегливості).
5 (3 год.)	<p>Способи здійснення журналістського розслідування: відкрите розслідування, розслідування під прикриттям, класичне розслідування. Типи інформаторів, робота з ними.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Погляд на предмет дослідження. Стереоскопічний ефект в журналістиці (коли предмет видно більш ніж з одного боку); - Елементи інформації, яка являє собою інтерес для дослідника (журналіста-інвестигейтора); - Фактор часу для процесу обробки інформації; як не перетворитися в «колекціонера» фактів; - Основні принципи інформаційної роботи журналіста-інвестигейтора; - Відмінність журналістського розслідування від наукової праці; - Графік падіння цінності інформації в залежності від часу; - Підходи істориків до написання журналістського (дослідницького) матеріалу. Поняття наукової організації праці журналіста-інвестигейтора.

	<p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Якими є середні норми падіння цінності інформації? - В чому полягає стереоскопічний ефект в журналістиці? Завдяки чому можна його досягнути? - Наукові підходи під час журналістського розслідування. Спільне та відмінне в роботі науковця та журналіста.
6 (3 год.)	<p>Пошукові та реконструктивні способи розслідування. Схема організаційної структури журналістського розслідування.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Процес розкриття значення фактів (добір фактів, оцінка фактів, їхнє тлумачення, висунення гіпотези, пояснення, висновки); - Фактор серендіпіді; мистецтво приходити до важливих висновків на підставі недостатніх даних; <p>Інформаційна робота на перспективу (відповідь на запитання: «Що робиться?», «Що можуть зробити?», «Які мають наміри?»);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вивчення можливостей об'єкта дослідження; різниця між можливостями та намірами; - Віднайдення та вивчення уразливих місць об'єкта дослідження, а також його потенційних можливостей; - Застосування наукових методів; основні етапи аналітичної діяльності. <p>Завдання для контролю знань на семінарському занятті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поєднання фактів та аналітики як процес творчого мислення; - Стадії процесу творчого мислення (накопичення знань та відомостей, осмислення матеріалу, умовиводи та висновки, перевірка висновків); - Схематично: чотири стадії творчого мислення у взаємодії з сімома етапами інформаційної роботи.
7 (3 год.)	<p>Джерела інформації. Відкриті бази даних. Робота з документами. Фактчекінг і верифікація інформації.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Шість типів журналістів-дослідників; - Використання методів суспільних наук в інформаційній роботі. Аналогія як метод (від відомого до невідомого). Аналогія та відсотковий метод. Використання окремих випадків як метод інформаційної роботи; - Перевірка фактів, що стали основою матеріалу. Вірогідність та достовірність; - Невірогідність. Кореляція та збіги. Буквенно-цифрова система, що виражає достовірність фактів; - Фейки. Дезінформація. Маніпуляції.
8 (3 год.)	<p>Вимоги до експертів. Фахові сайти для полегшення роботи журналіста-розслідувача.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Типи експертів. - Типи наукових і фахових інституцій. - Поняття релевантності та авторитетності.
9 (3 год.)	<p>Від аналітики до композиції. Використання методів суспільних наук в інформаційній роботі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Передбачення та п'ять основних факторів, що обумовлюють його успішність; три загальних принципи передбачення, що застосовуються для будь-якого випадку; - Вибір композиції майбутнього матеріалу. Початок. Заголовок. Стиль. Образні засоби.
10 (3 год.)	<p>Особливості роботи журналіста-розслідувача з міфами, чутками, чутливими темами. Презентація та захист студентами своїх розслідувань.</p>

2.2. Завдання для самостійної роботи

1. Підготовка до практичних занять (опрацювання наукових і методичних матеріалів, перегляд рекомендованих відео, конспектування онлайн-публікацій).
2. Здійснення журналістського розслідування з обраної теми.
3. Презентація журналістського розслідування та публічний захист роботи.

Всі види робіт виконуються в межах тематики курсу. Тема роботи обирається і формулюється студентом самостійно у межах матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.

3. Підсумковий контроль

Залік із навчальної дисципліни «Інвестигативна журналістика: методи та інструментарій» проводиться в усній формі у вигляді публічного захисту журналістського розслідування, яке студент проводив протягом семестру.

4. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Підготовка до практичних занять (опрацювання наукових і методичних матеріалів, перегляд рекомендованих відео, конспектування онлайн-публікацій).	5 x 10 = 50
2	Здійснення журналістського розслідування з обраної теми.	20
3	Залік у формі презентації журналістського розслідування та публічного захисту роботи.	30
	Разом	100

4.2. Критерії оцінювання

4.2.1. Підготовка до практичних занять (опрацювання наукових і методичних матеріалів, перегляд рекомендованих відео, конспектування онлайн-публікацій) – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацьовувати матеріал і викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 5 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка 5 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 4 балів ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 2-3 бали ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-1 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

4.2.2. Здійснення журналістського розслідування з обраної теми.

1. Під час проведення журналістського розслідування необхідно дотримуватися таких вимог: з'ясувати причини, за яких визначилася проблема, чітко сформулювати тезу, знайти та перевірити факти, відібрати аргументи, сформулювати висновок, вміти зробити аналіз щодо наукової значимості поданої інформації.
2. Усі журналістські розслідування виконуються самостійно. За виявлення академічної недоброчесності студент не може бути допущений до заліку.
3. Структура оцінювання здійсненого журналістського розслідування:

Вид роботи	Максимальна кількість балів
Схема організаційної структури журналістського розслідування	3
Календарний план журналістського розслідування	2
Робота з джерелами інформації	3
Пошук та робота з експертами	2
Фактчекінг та верифікація	5
Композиція журналістського розслідування	5
Загальна кількість балів	20

4.3.3. Презентація журналістського розслідування та публічний захист роботи (залік).

Презентація виконується в комп'ютерній програмі Power Point або іншій та передбачає ілюстрований виклад певного фрагменту матеріалу або становить відеоролик. Тема роботи обирається і формулюється студентом самостійно у межах матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.

Структура оцінювання:

Усний виступ під час презентації	5
Оприлюднення відео версії чи друкованої версії журналістського розслідування	20
Відповіді на запитання викладача та колег-студентів	5
Загальна кількість балів	30

5. Рекомендовані джерела інформації

5.1. Основні:

1. Берлін Майкл. Краткое руководство по проведению журналистского расследования, 2000. Издательство: National Press Institute (Источник: <http://molvar.narod.ru/lib.htm>)
2. Берндорф Г.Р. Шпионаж. С немецкого. – М.: Советский писатель, Олимп, 1991. – 128 с.
3. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник \ За заг.ред

- В.Ф.Іванова. – К.: Академія Української преси, 2004. – 262 с.
- 4.Воеводин А.И. Стратегемы – стратегии войны, манипуляции, обмана. Издание второе дополненное. – М.: Белые альвы, 2003. – 256 с., илл.
- 5.Гід журналіста. Збірка навчальних матеріалів, складена за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ. – К.: ІМІ, 1999.
- 6.Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник \ 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арістей, 2006. – 144 с.
- 7.Еверет Девід. Навчальний посібник репортера. – К.: IREX ПроМедіа, 1999.
- 8.Етичні засади роботи журналіста: західний досвід. – К.: ІМІ, МО захисту свободи слова «Репортери без кордонів», 2002. – 80 с.

5.2. Додаткові:

1. Журналістське розслідування. Матеріали семінару, проведеного 30.10-1.11 2000 року в Києві Інститутом масової інформації та Паризьким центром підготовки та вдосконалення журналістів.
2. Защита объектов. Поздняков Е. Н., М., 1997.
3. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. – Львів.: Паіс, 2004.
4. Как защитить вашего ребенка от преступников. Дж. Симонсон, Г. Маккол., Санкт-Петербург, 1995.
5. Константинов А. Журналистские расследования. История метода и современная практика. – СПб.: Издательский дом «Нева», 2003.
6. Маларек В. Викривання фактів. Суть та практика журналістського розслідування. – К., 1999.
7. Мурікан Ж. Журналістське розслідування. – К.: ІМІ, 2003.
8. Оружие шпионажа. 1993-1994. Серия “Безопасность”. М.: Империял, 1994.
9. Практичні поради журналістам, які відстоюють принципи свободи слова. – К.: ІМІ, 1998.
10. Приступенко Т. Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації. – К.: Інститут журналістики, 2004.